

ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณียี่เป็งของล้านนา

A STUDY OF BUDDHADHAMMA IN YI PENG-TRADITION OF LANNA

พระครูสถิตธรรมภาณินันท์ (จันทร์ กลยาณธมโม)

พระครูสิทธิสุตานุยุต. ผศ. ดร. และ ผศ. (พิเศษ) ดร.ปกรณ์ มหากันธา

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาสงฆ์ลำพูน.

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณียี่เป็งของล้านนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาประเพณียี่เป็งของล้านนา ศึกษารูปแบบพิธีกรรมและศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณียี่เป็งของล้านนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล พระไตรปิฎก เอกสารจากการสัมภาษณ์ พระสังฆาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบพรรณนา จากการศึกษาพบว่า

ประเพณียี่เป็งเป็นประเพณีลอยกระทงแบบล้านนา ตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสองของภาคกลาง (การนับเดือนของล้านนาเร็วกว่าภาคกลาง 2 เดือน การนับเดือนของชาวล้านนาเป็นการนับทางจันทรคติ) ประเพณียี่เป็ง จัดทำขึ้นในวันเพ็ญเดือน 2 ในพงศาวดารโยนกและจามเทวีวงศ์ บันทึกว่าได้เกิดอหิวาตกโรคขึ้นในแคว้นหริภุญไชย ทำให้ชาวเมืองต้องอพยพไปอยู่เมืองหงสาวดี นานถึง 6 ปี จึงเดินทางกลับมายังบ้านเมืองเดิม นับจากวันที่จากบ้านเมืองไป จึงได้จัดทำเครื่องสักการบูชา รูปเทียน นำปล่อยลงในน้ำเพื่อแสดงถึงความคิดถึงกันเมื่อแสงไฟกระทบกับน้ำ เกิดเป็นเงาแสงเสมือนแสงพระเนืองไฟเป็นระยะดูเหมือนผีโสมดที่ออกมาหากินในเวลากลางคืน ชาวล้านนาจึงเรียกว่า “ประเพณียี่เป็ง” หรือ “ประเพณีลอยโสมด”

รูปแบบประเพณียี่เป็งของล้านนาหรือประเพณีลอยโสมด มีการจัดเตรียมงานในวันขึ้น 13 ค่ำ เรียกว่า “วันเตรียม” วันขึ้น 14 ค่ำ เรียกว่า “วันดา” วันขึ้น 15 ค่ำ เรียกว่า “วันฟังธรรม” มีพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ด้านการทำบุญตักบาตร (ตานขันข้าว) แสดงถึงความกตัญญูตเวทีต่อบุพการี การปล่อยว้าวควันหรือว้าวไฟ แสดงถึงการบูชาพระเกษตรแก้วจุฬามณีและพลังความสามัคคีของคนในชุมชน การฟังเทศน์มหาชาติ แสดงถึงการรู้จักฟังสิ่งที่ตนมีมงคลต่อชีวิตและการได้พบกัลยาณมิตรที่ดี การจุดประทีปโคมไฟและการฟังธรรมอันมีสงฆ์สาธิตปฏิบัติ แสดงถึงการบูชาสิ่งที่ควรบูชาตามความเชื่อและความศรัทธา การจุดบอกไฟดอก แสดงถึงจุดเป็นพุทธบูชาประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ การลอยโสมด แสดงถึง การขอขมาต่อแม่น้ำคงคาและการส่งความระลึกถึงญาติพี่น้อง

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณียี่เป็งของล้านนา ได้แก่ หลักบูชา หลักศรัทธาธรรมหลัก กัลยาณมิตรธรรม หลักสามัคคีธรรม หลักความกตัญญูกตเวทิตา หลักพุทธธรรมเหล่านี้มีคุณค่าและความสำคัญต่อชุมชน วิถีชีวิต และจิตใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อความสงบสุขและรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม สนับสนุนให้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นสืบไป

คำสำคัญ : ยี่เป็ง. วันเตรียม. วันดา. วันฟังธรรม

Abstract

The study entitled “A Study of Buddhaddhamma in Yi Peng - Tradition of Lanna” aims to study the history of Yi Peng - tradition of Lanna. to study the ritual pattern of Yi Peng - tradition of Lanna. and to study the principle of Buddhaddhamma in Yi Peng-tradition of Lanna. This study is the qualitative research by collecting data from Tipitaka. research papers and interviews from 10 Sangha administrations and experts and then analyzed data by content analysis in descriptive presentation.

The study found that Yi Peng - tradition on Loy Krathong festival of Lanna that fall on the twelfth lunar month of the central region (Counting the month of Lanna is faster than two months the central region due to the month of Lanna people is to count the lunar calendar). Yi Peng- tradition arranges on the full-moon day of the twelfth lunar month in the chronicles of Yonok and Chamdeviwong. To record that the cholera caused in the Hariphunchai region. the townspeople had to migrate in Hongsawadee for six years. therefore. returning to the same country. When the time returned to the date that leaved then bring the offerings. incenses. and candles into the water to show the nostalgia each other. when the light hits the water it was a shadow of the light like the spark and it seemed Phi Khamod that liked to eat at night. Therefore. Lanna people called “Loi Khamod Tradition”

Yi Peng pattern in Lanna or Loi Khamod Tradition has preparatory work on the 13th day of waxing moon called “Preparation Day”. on 14th day of waxing moon called “Wan Da”. and on the 15th day of waxing moon called “Dhamma Day” by having a ritual that practiced and inherited. including to give alms to Buddhist monks (Tan Khan Khao) for showing gratitude to the parents. to release the smoking kites or lighting kites for showing the worship to Phra Ket Kaew Chulamani and the harmony

power of the community people. listening to the Vessantara Jataka shows to listen what is auspiciousness to life and meet the good friends. lighting the lamp and listening to Dhamma that virtues show to the worship what should be worshiped both belief and faith. lighting fireworks indicates to worship to the Buddha combined with the ceremony of the Vessantara Jataka. and Loi Khamod shows to apologize to the Ganges River and the remembrance of relatives.

Buddhadhamma principle as appeared in Yi Peng - tradition of Lanna. including the principles of Pujā. Saddhādhamma. Kallayānamitaradhamma. Sāmaggīdhmma and gratitude. These Buddhist principles have the value and importance to community. way of life and mind that can be applied appropriately to the current social conditions for peace and maintaining a good cultural traditions. supporting to make creative activities that will make knowledge and pride in the local community continually.

Keywords: Yi Peng. Preparation Day. Wan Da. Dhamma Day.

บทนำ

ตามปฏิทินจันทรคติ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ค่ำ พระจันทร์ดวง ผู้คนในหลายประเทศแถบเอเชีย ซึ่งมีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และธรรมชาติจะจัดงานเฉลิมฉลองตามจารีตเก่าแก่ ในแต่ละพื้นที่มีความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างกันไปตามแบบแผนความสัมพันธ์ในท้องถิ่นของตน (อรุณทัย วรรณถาวร. 2558 : 1) ในภาคเหนือของไทย คำคตินี้จะเป็นคืนที่แสงจันทร์เต็มดวงที่เรียกกันว่า “ประเพณีเดือนยี่” หรือ “ประเพณียี่เป็ง” หรือ “ประเพณีลอยโขมด”

ตำนานประเพณียี่เป็งของล้านนา ตามหลักฐานในพุทธศักราช 1490 จุลศักราช 309 เกิดขึ้นที่อาณาจักรหริภุญไชย (มณี พยอมยงค์. 2548 : 235) ตามตำนานเมืองลำพูน ฉบับใบลานผูกของวัดบ้านโฮ้งหลวง จังหวัดลำพูน มีบันทึกว่า “เมื่อครั้งลำพูนเกิดหิวาตโรค ชาวลำพูนจึงอพยพหนีโรคระบาดไปพำนักที่หงสาวดีซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของคนเชื้อสายมอญด้วยกัน เมืองลำพูนรกร้างกว่า 6 ปี เมื่อครั้งโรคระบาดหายไป จึงได้เดินทางกลับมามุ่งรกรากที่เมืองลำพูนอีกครั้ง ต่อมาชาวลำพูนเกิดความคิดถึงญาติพี่น้อง ครอบครัวที่ยังอยู่เมืองหงสาวดี จึงได้นำข้าวของ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และเงินทอง ใส่แพไหลไปตามลำน้ำ เพื่อหวังจะส่งไปถึงญาติพี่น้องที่อยู่หงสาวดี โดยกล่าวว่าตำนานนี้ เป็นมูลเหตุให้เกิดประเพณียี่เป็งขึ้น” (รัตนปัญญาเถระ. 2499 : 96-97) ในหนังสือจามเทวีวงศ์ของพระโพธิรังสี ได้จารึกเป็นอักษรล้านนา ในภาษาบาลี แปลครั้งแรกในงานศพ เจ้าทิพเนตรอินทรวโรรสสุริยวงศ์ มารดาของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เรียกประเพณีนี้ว่า “การลอยข้าวโขนอาหาร” (ทองทวี ยศพิ

มสาร. 2556 : 169-171) การลอยข้าวโกชนาอาหารไม่ได้เป็นกระทงประดับไฟ แต่สร้างเป็นเหมือน สะเปา (สำเภา) หรือเรือขนาดใหญ่บรรจุสิ่งของ เสื้อผ้า อาหาร ของใช้ เงินทอง ประดับตกแต่งด้วยไฟ ปล่องให้ไหลไปตามสายน้ำบางท้องที่เรียกประเพณีนี้ว่า “ลอยโขมด” มาถึงปัจจุบัน (ศรีเลา เกษ พรหม. 2542 : 585)

ประเพณีเป็งที่ถูกบันทึกไว้ในยุคสมัยหริภุญชัยมีสัญลักษณ์หมายถึง การส่งข้าวของเครื่องใช้ ให้ ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกล สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของคนในชุมชนที่ร่วมมือ ร่วมแรง กันทำเรือขนาดใหญ่ เป็นประจำทุกปี ซึ่งต่อมาก็ได้กลายเป็นการกระทำเพื่อบูชาและรำลึกถึงบรรพชน ที่ล่วงลับไป อันสะท้อนความเชื่อเรื่องการนับถือผีของชาวล้านนา ในขณะที่บางท้องถื่นคือ เป็นการ ลอยเอาเคราะห์ร้ายให้พ้นไปจากชุมชน เป็นพิธีกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนมีความสุข ปราศจากภยันตราย ต่อมาเมื่ออาณาจักรล้านนาได้รวมกันเป็นปึกแผ่น กลายเป็นศาสนากระแสหลักของ ราชสำนักที่มาแทนที่การนับถือผีของชนพื้นเมืองดั้งเดิมราชสำนักเชียงใหม่ได้ใช้ศาสนาพุทธและวัดเป็น กลไกสำคัญในการผนวกรวมและกลืนกินชาติพันธุ์ต่างๆ ในล้านนาเข้าด้วยกันมีความหมายทางพุทธ ศาสนาเข้าไปในพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีเป็ง ให้พิธีกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ความเชื่อทางศาสนา เป็นแบบแผนปฏิบัติสำคัญในประเพณีเป็งของชาวล้านนา

รูปแบบประเพณีเป็งในล้านนา ในวันขึ้น 13 ค่ำ เรียกว่า “วันเตรียม” หมายถึง การเตรียม งานบริเวณภายในวัด ที่เรียกว่า “การขัตราขัตร” คือ การนำไม้ไผ่มาประสานเป็นรั้วรอบหน้าวิหาร เตรียมจัดตกแต่งประตูบ้านและประตูวัด ด้วยขี้ผึ้งประตูปา โดยนำต้นกล้วย ใบมะพร้าว ต้นอ้อย ต้นข่า โคมหูกระต่ายโคมเงี้ยวหรือโคมชนิดต่าง ๆ ดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง ตกแต่งเป็นขี้ผึ้งประตูปา อย่างงดงามมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นเครื่องสักการะถวายการต้อนรับพระเวสสันดรในวันยี่เป็ง สื่อถึงครั้ง เสด็จออกจากป่าเข้าสู่เมือง ซึ่งปรากฏในเวสสันดรชาดก อันเป็นชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนจะ ประสูติเป็นพระพุทธรเจ้า การสร้างขี้ผึ้งประตูปา นอกจากมีคติความเชื่อ ในเรื่องการต้อนรับการเสด็จ กลับจากป่าของพระเวสสันดรแล้ว ยังเป็นขี้ผึ้งที่ใช้จุดผางประทีป เพื่อบูชาพระเจ้าห้าพระองค์

วันขึ้น 14 ค่ำ เรียกว่า “วันดา” หมายถึง วันที่ชาวบ้านไปถวายภัตตาหารเช้า (ตานขันข้าว หาคันทาย) ในการเทศน์ นิยมเทศน์ในวันเดือนยี่เหนือในวันขึ้น 14 ค่ำ เวลาประมาณ 15.00 น ศรัทธา ชาวบ้านจะมาฟังเทศน์คาถาพัน คือเรื่องราวของเวสสันดรชาดกที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดงไว้เป็นภาษา บาลี รวมทั้งหมดมี 1.000 พระคาถา และเทศน์คัมภีร์ต่อไปอีก คือ คัมภีร์มาลัยตัน มาลัยปลาย อาณิสสเวสสันดรและธัมมชีวินบาปเวสสันดร ในตอนเย็นมีการก่อเจดีย์ทราย

วันขึ้น 15 ค่ำ เรียกว่า “วันฟังธรรม” หมายถึง วันเดือนยี่เหนือเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เวลาเช้าตรู่จะ เริ่มฟังกัณฑ์เทศน์และกัณฑ์ต่อ ๆ มาตามลำดับ มีเวลาพักักบาตรตอนเช้าและฉันเพล จากนั้นเทศน์ ติดต่อกัน การฟังเทศน์และเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ สามารถเป็นเจ้าภาพร่วมกันเมื่อเทศน์กัณฑ์ใด ให้ เจ้าภาพของกัณฑ์จุดธูปเทียน (ผางประทีป) เท่าจำนวนพระคาถา เพื่อบูชาคาถาของกัณฑ์นั้น เป็นการ

พึงพระธรรมเทศนา อันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนจะได้มาประสูติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาติต่อมา มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ และมีการปล่อยว่าวลมบูชาเกศจุฬามณีและในช่วงเย็นมีการฟังธรรมอานิสสงฆ์ผางประทีป

พิธีกรรมที่จัดขึ้นในประเพณียี่เป็ง ได้แสดงถึงความกตัญญูระลึกถึงผู้มีพระคุณ เช่น พระพุทธเจ้า เทพเจ้า พระแม่คงคา และบรรพชน แสดงความกตเวทิต์ ด้วยการเคารพบูชาด้วยเครื่องสักการะ โดยเฉพาะการบูชาพระพุทธเจ้าหรือรอยพระพุทธบาท ถือได้ว่าเป็นคติธรรมอย่างหนึ่งที่บอกเป็นนัยให้พุทธศาสนิกชนได้เจริญรอยตามพระบาทของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงามทั้งปวง และเป็นประเพณีที่มีคุณค่าต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และศาสนาด้วย เช่น ทำให้สมาชิกในครอบครัวได้ใช้เวลาาร่วมกัน ทำให้ชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันจัดงาน หรือในบางท้องถิ่นที่มีการทำบุญก็ถือว่ามีส่วนช่วยสืบทอดพระศาสนา และในหลายๆแห่งก็ถือเป็นโอกาสดีนี้ ในการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแม่น้ำลำคลอง

ประเพณียี่เป็งของล้านนานั้นมีประวัติความเป็นมาพร้อมคติความเชื่อ เพราะสมัยก่อนเราคนไทยประกอบอาชีพเกี่ยวกับ การเกษตรกรรมซึ่งจะต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร เป็นเอกลักษณ์ที่มีประเพณีปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรม และความเชื่อของคนในท้องถิ่นในการจัดพิธีกรรมประเพณียี่เป็ง ทำให้ทราบถึงการแสดงออกของคนในชุมชน การให้ความร่วมมือด้วยความสามัคคีทั้งคนในครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ได้เสียสละ มีการเอื้อเฟื้อและแบ่งปันสร้างพลังศรัทธาแก่ชุมชน ที่มีต่อความเชื่อและการทำนุบำรุงศาสนาสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาประเพณียี่เป็งของล้านนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบและพิธีกรรมประเพณียี่เป็งของล้านนา
3. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณียี่เป็งของล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการคัดเลือกโดยเจาะจง ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ประเพณีลอยกระทงหรือประเพณียี่เป็งของล้านนา
2. รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและเอกสารงานวิชาการและการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ให้เห็นรูปแบบประเพณียี่เป็งของล้านนา

3. ลงพื้นที่ภาคสนามสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูป/คน

4. สรุปผลการศึกษาและนำเสนอข้อมูล ประวัติความเป็นมา รูปแบบพิธีกรรมและหลักพุทธธรรมในประเพณียี่เป็งของล้านนา

ผลการวิจัย

การศึกษาประวัติความเป็นมาประเพณียี่เป็งของล้านนา พบว่า ประเพณียี่เป็ง หมายถึง ภาษาคำเมืองในภาคเหนือ คำว่า “ยี่” แปลว่า สอง คำว่า เป็ง ตรงกับคำว่า “เพ็ญ” หมายถึง ค่ำคืนที่มีพระจันทร์เต็มดวง ดังนั้น ยี่เป็ง จึงหมายถึง วันเพ็ญเดือนยี่ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสองของภาคกลาง การนับเดือนของล้านนานั้น เร็วกว่าภาคกลาง 2 เดือนอันเนื่องมาจากการนับเดือนของชาวล้านนา เป็นการนับทางจันทรคติแบบจีน ประเพณียี่เป็งเป็นประเพณีลอยกระทงตามประเพณีล้านนาที่จัดทำขึ้นในวันเพ็ญเดือน 2 ของชาวล้านนา โดยในพงศาวดารโยนกและจามเทวี มีบันทึกว่าครั้งหนึ่งได้เกิดอหิวาตกโรคขึ้นในแคว้นหริภุญไชย ทำให้ชาวเมืองต้องอพยพไปอยู่เมืองหงสาวดี นานถึง 6 ปี จึงจะเดินทางกลับมายังบ้านเมืองเดิมได้ เมื่อเวลาเวียนมาถึงวันที่จากบ้านจากเมืองไป จึงได้มีการทำกระถางใส่เครื่องสักการบูชา รูปเทียนลอย ลอยตามน้ำเพื่อให้ไปถึงญาติพี่น้องที่ล่วงลับไป เรียกว่า “การลอยโคมด”

การศึกษารูปแบบพิธีกรรมประเพณียี่เป็งของล้านนา พบว่า รูปแบบประเพณียี่เป็งในล้านนามีการจัดเตรียมงานในวันขึ้น 13 ค่ำ เรียกว่า “วันเตรียม” วันขึ้น 14 ค่ำ เรียกว่า “วันดา” วันขึ้น 15 ค่ำ เรียกว่า “วันฟังธรรม” ซึ่งมีพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา คือ การทำบุญตักบาตร (ตานขันข้าว) แสดงถึงความกตัญญูตเวทีต่อบุพการี การปล่อยว้าวคว้นหรือว้าวไฟ แสดงถึง การบูชาพระเกตแก้วจุฬามณีและพลังความสามัคคีของคนในชุมชนการพึ่งพิงเทศน์มหาชาติ แสดงถึง การรู้จักฟังสิ่งที่ป็นมงคลต่อชีวิตและการได้พบกัลยาณมิตรที่ดี การจุดประทีปโคมไฟ และการฟังธรรมอันมีสงฆ์สาธุการประกอบ พิธีบูชาสิ่งทีควรบูชาตามความเชื่อและความศรัทธา การจุดบอกไฟดอก แสดงถึง จุดเป็นพุทธบูชาประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ การลอยโคมด แสดงถึง การขอขมาต่อแม่น้ำคงคาและการส่งความระลึกถึงญาติพี่น้อง

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณียี่เป็งของล้านนา พบว่า หลักพุทธธรรมในประเพณียี่เป็งของล้านนา ที่ปรากฏได้แก่ หลักบูชา หลักศรัทธาธรรม หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักสามัคคีธรรม หลักความกตัญญูตเวทีตา ที่มีคุณค่าและความสำคัญของต่อชุมชน วิถีชีวิต และจิตใจ หลักพุทธธรรมเหล่านี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อความสงบสุขและรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม สนับสนุนให้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นสืบไป

อภิปรายผล

ประเพณีเป็งของล้านนา ในตำนานกล่าวว่า มีกลุ่มคนมอญที่อาศัยอยู่ในเมืองหริภุญชัยได้อพยพหนีอหิวาตกโรค ไปอยู่ที่เมืองหงสาวดี ช่วงเวลาดังกล่าวหลายคนมีครอบครัวใหม่ที่นั้น เมื่ออหิวาตกโรคได้สงบลงจึงพากันเดินทางกลับหริภุญชัย จนถึงวันครบรอบปีที่ได้จากพื้นingtonที่เมืองหงสาวดี จึงจัดดอกไม้ธูปเทียน เครื่องสักการะ พร้อมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคใส่ลงในสะเปา เพื่อส่งความระลึกถึงญาติพี่น้องที่ยังอยู่เมืองหงสาวดี จึงเป็นมูลเหตุของการลอยสะเปาหรือเรียกว่า “ลอยโขมด”

รูปแบบประเพณีเป็งของล้านนา มีพิธีกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ลักษณะตามความเชื่อของท้องถิ่น เช่น มีการจัดเตรียมงานใน วันขึ้น 13 ค่ำ เรียกว่า “วันเตรียม” ด้วยการตกแต่งประตูบ้าน ประตูดัด ด้วยซุ้มประตูป่า ประดับโคมหุกระต่าย โคมเงี้ยวหลากหลายชนิดสื่อได้ถึง ชุมชนช่วยกันด้วยความสามัคคี มีเอื้อเฟื้อ เกื้อหนุนและแบ่งปัน วันขึ้น 14 ขึ้นค่ำ เรียกว่า “วันดา” การถวายข้าว มธูปายาสหน้าพระประธานอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ ปลอ่ยโคมลอยขึ้นฟ้า เพื่อบูชาพระเกตแก้ว จุฬามณีบนสรวงสวรรค์สื่อได้ถึง หลักการบูชาสิ่งที่ควรบูชา วันขึ้น 15 ค่ำ เรียกว่า “วันฟังธรรม” หรือ การเทศน์มหาชาติชาดก 13 กัณฑ์สื่อได้ถึง การทำบุญถวายทานตามวาระโอกาสอย่างเหมาะสมการมีกัลยาณมิตรที่ดี มีศรัทธาและเชื่อมั่นในความดี การปกครองบ้านเมืองด้วยคุณธรรมเพื่อความสงบสุข

หลักพุทธธรรมมีความสำคัญในฐานะที่เป็นคำสอนสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจ และเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้อยู่ได้ในสังคมอย่างปกติสุข ควบคุมความประพฤติของคนในสังคม มนุษย์เราเมื่ออยู่ในสังคมจะต้องมีกฎระเบียบ ช่วยให้สังคมเกิดความสามัคคีมีเอกภาพ มีหลักปฏิบัติตามให้เป็นคนมีเหตุมีผล ทำให้สามารถแก้ปัญหาชีวิตด้วยเหตุผลและปัญญาเป็นหลักในการตัดสินใจ ทำให้รู้จักอดกลั้น ช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น เป็นบ่อเกิดของการสรรค์สร้างวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง
2. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก
3. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีไทยของเราสืบสานให้คงอยู่ต่อไป โดยการให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การค้นคว้าวิจัยควรศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศ โดยเฉพาะภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน
2. การอนุรักษ์และฟื้นฟูโดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรม บนพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม
3. การพัฒนาและถ่ายทอดควรริเริ่มสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยใช้ภูมิปัญญาเป็น พื้นฐานในการพัฒนาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อ ถ่ายทอดให้คนในสังคมเกิด ความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า

References

- ทองทวี ยศพิมสาร. (2556). **ฮีตคนเมืองฉบับสัปปีะเมืองล้านนา**. ลำพูน: อนุรักษ์การพิมพ์.
- มณี พยอมยงค์. (2548). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การ.
- รัตนปัญญาเถระ. (2499). **ชินกาลมาลีปกรณ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สามมิตร.
- ศรีเลา เกษมพรหม. (2542). **ล่องสะเปา**. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ. เล่ม 11. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สมพล ไวโย และอุดม รุ่งเรืองศรี. **ว่าว/ว่าวลม**. (2552). ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือเล่ม 12 กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- อานันท์ จันทรประสาท. (2542). **ตำนานอันนาคัยเพ็ง ลอยประทีปโคมไฟ**. ใน สารานุกรม วัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- อรุณทัย วรรณถาวร. (2558). **ประเพณีเป็ง: พิธีกรรม ความหมายที่หายไป**. เชียงใหม่: สงวน การพิมพ์.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2542). **อันนาคัยประทีป/ประทีป**. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม 15. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.